

Concept examenprogramma

Praktijkgerichte programma
Economie & Ondernemen

Versie 1

mei 2021

slo

een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

Verantwoording

2021 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteur(s):

Nasra Bakas, Nursan Juresic, Carla Timmermans, Monique Velt, Arjen van Vuren, Marcel Zandee

Namens SLO: Rob Duijker en Liesbeth Pennewaard

Informatie

SLO

Postbus 502, 3800 AM Amersfoort

Internet: www.slo.nl

E-mail: vmbo@slo.nl

Toelichting bij dit concept examenprogramma

Inleiding

Voor je ligt het conceptexamenprogramma van het praktijkgerichte programma Economie en Ondernemen. Pilotscholen gaan dit examenprogramma vanaf september 2021 gebruiken voor de eerste cohort van de pilot, met derdeklassers die in augustus/september 2021 starten en in 2023 examen doen. Vóór de landelijke invoering van de praktijkgerichte programma's in 2024 is er vanaf augustus/september 2022 nog een tweede cohort met een nieuwe groep leerlingen.

Dit examenprogramma is geschreven door een ontwikkelteam van docenten onder begeleiding van SLO met gebruikmaking van feedback van de pilotscholen en van een advieskring van stakeholders. Je vindt in dit document een korte uitleg over wat het praktijkgerichte programma is en natuurlijk de eindtermen van het nieuwe examenprogramma. In die eindtermen is in formele bewoordingen beschreven wat leerlingen geacht worden te kennen en te kunnen na het volgen van het vak (kennis en vaardigheden).

Het is belangrijk om te benadrukken dat dit een eerste concept is: de ontwikkeling van het examenprogramma zal de komende jaren doorlopen. De ervaringen van de pilotscholen zijn daarbij belangrijk. De scholen staan gedurende de hele pilotperiode in nauw contact met elkaar en met de ontwikkelaars van het programma. Ook stakeholders zullen betrokken worden bij de verdere ontwikkeling. Aanvullend op het examenprogramma wordt een handreiking geschreven die scholen kan helpen bij de vormgeving van hun onderwijsprogramma en examinering. Ook daarbij wordt gebruik gemaakt van de ervaringen van de pilotscholen. De handreiking komt in de tweede helft van 2021 beschikbaar.

Het ontwikkeltraject

SLO ontwikkelt in opdracht van OCW en in nauwe samenwerking met het veld de praktijkgerichte programma's. In een traject van vier jaar worden concept examenprogramma's ontwikkeld door docententeams. Deze programma's worden beproefd op 136 pilotscholen. In verschillende cycli zullen we de examenprogramma's stap voor stap verbeteren. Er zullen verschillende momenten zijn waarin er ruimte is om mee te denken in de ontwikkeling. We streven naar een relevant, consistent, bruikbaar en effectief curriculum. Daarbij nemen we de geluiden mee uit onderwijspraktijk, beleid, wetenschap en samenleving. We maken hierin afwegingen, zodat er een evenwichtig en gebalanceerd programma kan ontstaan. We willen daarom benadrukken dat dit een conceptexamenprogramma is. Het document is aan verandering onderhevig. De afgelopen periode hebben we in de ontwikkeling vooral aandacht besteed aan de onderdelen werkvelden (voorheen contexten), programmaspecifieke kennis en vaardigheden en vraagstukken (onderdeel D, E en F). De onderdelen praktijkgerichte vaardigheden, systematisch werken en LOB (onderdeel A,B en C) zijn voor alle praktijkgerichte programma's gelijk en zullen we stap voor stap en programmaoverstijgend verbeteren.

Ambities van de nieuwe leerweg

De praktijkgerichte programma's worden een verplicht onderdeel binnen de nieuwe leerweg (die de gemengde en theoretische leerwegen in 2024 vervangt). De ambities van nieuwe leerweg zijn:

- Leerlingen beter voor te bereiden op de keuze voor en de daadwerkelijke overstap naar het vervolgonderwijs. En daarmee de aansluiting op het havo als mbo niveau 4, te verbeteren.
- Alle leerlingen praktische ervaring op te laten doen in en buiten de school om hiermee beter aan te sluiten op de diverse behoeftes van leerlingen, om actief te leren en motivatie te bevorderen, en leerlingen te laten werken aan beroepsoriëntatie en beroepsbeelden.
- Door alle leerlingen een praktijkgericht programma te volgen en af te sluiten, een combinatie van denken en doen, gericht op het toepassen van kennis en vaardigheden aan de hand van praktische, realistische opdrachten van buiten school.
- De herkenbaarheid van het voortgezet onderwijs en het vmbo te verbeteren: minder leerwegen en duidelijkheid van de diploma's.

De praktijkgerichte programma's leveren een belangrijke bijdrage aan deze ambities.

Uitgangspunten

Om de ontwikkeling van examenprogramma's sturing te geven zijn in januari 2020 uitgangspunten geformuleerd. De uitgangspunten zijn leidend geweest bij de ontwikkeling van de verschillende programma's.

- Het praktijkgerichte programma draagt bij aan de voorbereiding en oriëntatie op vervolgonderwijs (mbo en havo).
- Elke leerling in de nieuwe leerweg volgt een praktijkgericht programma.
- Het praktijkgerichte programma wordt afgesloten in leerjaar 3 en/of 4.
- Iedere school werkt op basis van een examenprogramma praktijkgericht programma.
- De basis van het praktijkgerichte programma, bestaande uit algemene praktijkgerichte vaardigheden, systematisch werken en LOB, is voor alle leerlingen hetzelfde (onderdelen A tot en met C).
- Het praktijkgerichte programma bestaat uit praktische, realistische opdrachten uit te voeren in en buiten de school. 'Praktisch en realistisch' betekent dat in alle gevallen er betrokkenheid is van buiten de school (bedrijfsleven, instellingen, overheden, vervolgonderwijs) bij de totstandkoming van het onderwijsprogramma en de opdrachten. Bij het werken aan het praktijkgerichte programma zijn leerlingen actief en praktisch bezig. Een praktijkgericht programma is handelingsgericht beschreven.
- Scholen krijgen de ruimte om de opdrachten van het praktijkgerichte programma op verschillende manieren in te vullen, passend bij de regio.
- Binnen het aanbod van de school moeten leerlingen in het praktijkgerichte programma keuzemogelijkheden hebben tussen verschillende werkvelden.
- De afsluiting en beoordeling van het praktijkgerichte programma is onderdeel van de zak/slaagregeling en betreft een schoolexamen.
- Een nieuw te ontwikkelen vak voor het praktijkgerichte programma mag inhoudelijk niet meer dan 25% overlappen met vastgestelde vmbo-vakken en voegt zodoende iets toe aan het bestaande vmbo-curriculum. Dit geldt ook bij doorontwikkeling van vastgestelde vakken.

- Als richtinggevend uitgangspunt met betrekking tot de omvang van het praktijkgerichte programma in de nieuwe leerweg wordt uitgegaan van in totaal minimaal 320 klokuren.

Leeswijzer bij de examenprogramma's

Het examenprogramma bestaat uit zes onderdelen, waarvan de eerste drie voor alle praktijkgerichte programma's gelijk zijn. Het zijn:

- Praktijkgerichte vaardigheden
- Systematisch werken
- Loopbaanoriëntatie en -begeleiding
- Werkvelden
- Programmaspecifieke kennis en vaardigheden
- Vraagstukken

Hoe lees je een praktijkgericht examenprogramma?

Het examenprogramma is niet geschreven als een boek dat je van begin tot eind doorleest. Bij het lezen van het examenprogramma is het goed je te realiseren dat er een verschil zit tussen een examenprogramma en een onderwijsprogramma. Scholen maken met opdrachten van externe opdrachtgevers en het examenprogramma hun eigen onderwijsprogramma dat aansluit op de visie van de school. Die opdrachten zijn dus op elke school anders. Als we het binnen het examenprogramma over het woord opdracht hebben, gaat het dus om deze realistische en levensechte opdrachten.

Het landelijke examenprogramma verwijst naar opdrachten, maar schrijft geen opdrachten voor. Het bevat dus geen taken of deeltaken die alle leerlingen moeten kunnen uitvoeren, maar losse eindtermen met vaardigheden en kenniselementen die in samenhang binnen opdrachten aan de orde kunnen komen.

In de realistische opdrachten afkomstig uit een bepaald werkveld, zijn altijd praktijkgerichte en vakspecifieke vaardigheden en kenniselementen aan de orde, wordt systematisch gewerkt en spelen ook maatschappelijke vraagstukken een rol. Tegelijkertijd spelen ook LOB-doelen mee. Met andere woorden: in elke opdracht komen elementen uit de onderdelen A t/m F van het examenprogramma bij elkaar. In een opdracht hoeven niet alle eindtermen behandeld te worden, zolang ervoor gezorgd wordt dat wel alle eindtermen in het onderwijsprogramma aan de orde komen. De school kan gerichte keuzes maken welke eindtermen in welke opdrachten aandacht krijgen. Het is aan de scholen om te zorgen dat in het totale onderwijsprogramma alle eindtermen van het examenprogramma voldoende aan de orde komen en om de examinering zo vorm te geven dat leerlingen kunnen bewijzen dat ze in voldoende mate over de beoogde kennis en vaardigheden beschikken. Voor extra informatie over het PTA verwijzen we naar de handreiking (die in het najaar 2021 op de SLO-website zal worden gepubliceerd) of de scholingsmodule.

Vorm van de eindtermen

Alle eindtermen hebben dezelfde vorm. Ze bestaan uit drie onderdelen:

Doelzin	Deze beschrijft de essentie van de vaardigheid of het kenniselement.
Uitwerking	Dit is een verduidelijking van waar het in de doelzin om gaat.
Toelichting	Hierin staan voorbeelden of concretisering van de eindterm.
Wat hier staat maakt geen deel uit van de verplichte examenstof, maar geeft scholen meer inzicht in waar het in de betreffende eindterm om draait.

De eindtermen zijn niet in detail uitgewerkt, er is veel ruimte voor scholen om de leerdoelen vorm te geven. Door ervaringen in de pilots zal steeds meer duidelijk worden waaraan zoal gedacht kan worden. Dit zal een plaats krijgen in de handreiking. In de examenprogramma's zijn onder "Toelichting" illustraties beschreven, die bedoeld zijn om mogelijkheden te schetsen en inspiratie op te doen. De voorbeelden laten zien dat vaardigheden en kenniselementen in verschillende onderwijssituaties of werkvelden aan de orde kunnen zijn. Het kan zijn dat sommige voorbeelden van opdrachten zijn genoemd bij meerdere eindtermen. Dit illustreert dat in de daadwerkelijke onderwijssituaties meerdere eindtermen aan de orde kunnen zijn. Wat er achter de kopjes toelichting staat zal uiteindelijk niet wettelijk worden vastgelegd in de examenprogramma's. Ze zijn bedoeld, om je als lezer een beeld te geven en zullen uiteindelijk opgenomen worden in de handreiking.

Blik op het praktijkgerichte programma

In het praktijkgerichte programma E&O staat ondernemend handelen centraal. In de sector economie betekent dat kansen zien, kansen benutten en daarmee waarde creëren voor jezelf en anderen. Het programma vormt daarmee ook een prima basis voor die leerlingen die later zelfstandig ondernemer willen worden.

Voor onze leerlingen betekent het dat ze initiatief tonen met de bril op van verbeteren en vernieuwen. Maar dat maakt het nog niet specifiek E&O. Wat doen deze leerlingen nou daadwerkelijk anders dan leerlingen van een ander PGP? Hiervoor zijn de kwalificaties van het mbo-niveau 4 leidend, want hier gaan ze straks naar toe als ze niet bij de 17% doorstromers naar de havo horen. Omdat de sector economie breed is, van administratieve en logistieke beroepen tot internationale handel en financiële dienstverlening, zijn niet alle kenmerken altijd van toepassing. Ze vinden wel altijd plaats in de context van duurzaam en verantwoord ondernemen waar veel bedrijven van het midden- en kleinbedrijf tot grote multinationals in Nederland voor kiezen.

De aansluiting met de havo is bekeken vanuit de vaardigheden in het vak economie en bedrijfseconomie van de havo. Voor beide vakken gaat het dan om domein A. Verder sluit het PGP E&O ook aan op de vraagstukken en kennisdomeinen genoemd in domein D, E en F.

De leerling maakt met dit programma kennis met verschillende actuele economische ontwikkelingen en oriënteert zich hiermee op het vervolgonderwijs. Gaandeweg ontwikkelt hij vaardigheden die ook voor de aansluiting met de havo relevant zijn. Om misverstanden te voorkomen, het vmbo-vak economie blijft naast het PGP E&O bestaan.

Leerlingen werken in een bepaalde context aan praktische opdrachten van buiten. Met een context wordt bedoeld een betekenisvolle situatie waarin een concrete opdracht van een externe opdrachtgever wordt uitgevoerd. Het gaat hierbij niet om een stage of tijdelijk als werknemer werkzaamheden uitvoeren, maar bijvoorbeeld om een:

- Probleemstelling
- Maatschappelijk vraagstuk
- Een klus die geklaard moet worden

De opdrachtgever is de klant en leerlingen voeren actief werkzaamheden en praktische opdrachten uit om de opdracht van hun klant tot een goed einde te brengen. Zij zetten de vaardigheden in waar de opdracht om vraagt en verwerven kennis die nodig is om de opdracht tot een goed einde te brengen. Kenniscomponenten uit de profiel- en keuzevakken van het BGV E&O kunnen ingezet worden indien de opdracht erom vraagt. Binnen het aanbod aan opdrachten hebben leerlingen bij voorkeur keuze.

De leerling die dit programma gaat volgen, heeft oog voor de klant (externe opdrachtgever) en zijn klanten als hij bijvoorbeeld 'eenvoudige':

- oplossingen voor marketing- en communicatie vraagstukken bedenkt;
- marketing – en communicatieactiviteiten verzorgt;
- financiële plannen maakt of financiën bewaakt;
- bedrijfs- en/of logistieke processen verbetert;
- ...

De kenmerken zijn niet uitputtend. Ze schetsen een beeld en dragen bij aan de karakteristieken van het PGP E&O. De actuele economische ontwikkelingen zijn:

1. Mission zero
2. Bedrijf als glazen huis
3. 24-uurs economie
4. Supply chain
5. Van meerwaarde zijn
6. Nieuwe waarde
7. Digitale innovatie

Deze actuele economische ontwikkelingen verdienen een plaats in ons praktijkgerichte programma als:

1. ze inhoudelijk passen bij de mbo-kwalificaties waar deze groep leerlingen naar doorstroomt, maar ook passen bij het ontwikkelen van de vaardigheden van een toekomstige havo-leerling.
2. er in de context van de economische ontwikkelingen voldoende opdrachten te vinden zijn bij bedrijven en instellingen die passen bij het niveau van denken en handelen van de gl/tl-leerling.

Concept examenprogramma

A. Praktijkgerichte vaardigheden

A1	Communiceren
Doelzin	De leerling gebruikt de Nederlandse taal in opleidings- en beroepssituaties functioneel.
Uitwerking	Het gaat hierbij om: <ul style="list-style-type: none">- mondeling en schriftelijk rapporteren over proces en product;- correct gebruik van de Nederlandse taal;- zichzelf en het eigen werk presenteren;- het gebruik van passende middelen voor informatie-uitwisseling.
A2	Informatievaardigheden
Doelzin	De leerling verwerft, verwerkt en verstrekt online en offline informatie.
Uitwerking	Het gaat hierbij om: <ul style="list-style-type: none">- leesvaardigheid en het reflecteren op teksten- informatie zoeken, beoordelen, verwerken en gebruiken;- wegen van de betrouwbaarheid en bruikbaarheid van informatiebronnen;- bewust omgaan met opslag en gebruik van gegevens.
A3	Zelfsturing
Doelzin	De leerling handelt zelfstandig, ondernemend en neemt verantwoordelijkheid voor eigen handelen.
Uitwerking	Het gaat hierbij om: <ul style="list-style-type: none">- initiatief nemen;- omgaan met veranderingen;- problemen in werkuitvoering herkennen, analyseren en oplossingen aandragen;- reflecteren op werkwijzes en procedures binnen organisaties.- op basis van informatie en argumenten standpunten innemen.
A4	Samenwerken
Doelzin	De leerling werkt met anderen aan het realiseren van een gezamenlijk doel.
Uitwerking	Het gaat hierbij om: <ul style="list-style-type: none">- samenwerking organiseren;- ondersteuning geven aan anderen;- overleggen;- omgaan met formele en informele afspraken;- omgaan met verschillen tussen mensen;- feedback geven en ontvangen.

A5	Werken binnen een organisatie
Doelzin	De leerling maakt kennis met de bedrijfscultuur en gedraagt zich op een wijze die past bij de organisatie.
Uitwerking	Het gaat hierbij om: <ul style="list-style-type: none"> - een onderzoekende houding; - interesse tonen in de bedrijfscultuur en vragen stellen; - werken volgens het bedrijfsconcept, de bedrijfsformule of de beroepsethiek; - voldoen aan de algemene gedrags- en houdingseisen die gesteld worden aan medewerkers.

A6	Werkomgeving
Doelzin	De leerling handelt veilig, doelmatig en duurzaam.
Uitwerking	Het gaat hierbij om: <ul style="list-style-type: none"> - veilig, doelmatig en duurzaam gebruik van (technische) hulpmiddelen en materialen; - hygiënisch werken; - werken volgens veiligheidsvoorschriften en wet- en regelgeving.

B. Systematisch werken

B1	Systematisch werken
Doelzin	De leerling voert op een systematische manier opdrachten van een opdrachtgever uit in de context van verschillende werkvelden.
Uitwerking	Het gaat hierbij om: <ul style="list-style-type: none">- oriënteren op de opdracht aan de hand van gestelde criteria;- maken van een plan van aanpak en planning;- realiseren en afronden van de opdracht en deze zo nodig bijstellen;- eigen handelen evalueren.

B2	Interactie met externe opdrachtgever
Doelzin	De kandidaat betreft waar mogelijk de externe opdrachtgever bij het uitvoeren, bijstellen en afronden van de opdracht.
Uitwerking	Het gaat hierbij om: <ul style="list-style-type: none">- wensen van een opdrachtgever in kaart brengen;- signaleren van behoeftes bij opdrachtgevers en/of klanten;- mondeling en schriftelijk communiceren met de opdrachtgever;- commerciële en klantgerichte vaardigheden tonen;- initiatief nemen om tijdens de uitvoering de voortgang met de opdrachtgever te bespreken.

C. LOB

C1	Loopbaanleren
Doelzin	De leerling krijgt inzicht in de eigen loopbaanontwikkeling
Uitwerking	Het gaat hierbij om: <ul style="list-style-type: none">- reflecteren op eigen kwaliteiten en motieven;- reflecteren op eigen ervaringen en voorkeuren;- contact leggen en onderhouden met mensen die relevant zijn voor eigen loopbaan (studieloopbaan, werkloopbaan, levensloopbaan);- doelen stellen en vorm geven aan eigen loopbaanontwikkeling.
Toelichting	Te denken valt aan: <ul style="list-style-type: none">- Wie ben ik, wat kan ik?- Wat wil ik, wat past bij mij?- Wat heeft de arbeidsmarkt mij te bieden, hoe kan mijn toekomstig werk er uit zien?- Hoe leg ik contacten en welke contacten kunnen belangrijk zijn?- Hoe maak ik keuzes en hoe plan ik mijn toekomst?

C2	Loopbaanleren
Doelzin	De leerling maakt in een loopbaandossier naar keuze zijn loopbaanontwikkeling inzichtelijk
Uitwerking	Het gaat hierbij om: <ul style="list-style-type: none">- beoogde doelen en verwachtingen- een weergave van eigen ontwikkeling- gerealiseerde doelen en resultaten- evaluatie en conclusie- vervolgvactiteiten
Toelichting	Te denken valt aan: <ul style="list-style-type: none">- een website,- verslaglegging in beeld,- podcast,- schriftelijk verslag

D. Werkvelden

Een werkveld is een onderdeel of branche van de arbeidsmarkt of de samenleving.

D1	Werkvelden
Doelzin	De leerling voert praktische en realistische opdrachten uit in ten minste twee verschillende werkvelden.
Uitwerking	Het gaat hier om: <ol style="list-style-type: none">1. Handel2. Vervoer en opslag3. Zakelijke dienstverlening4. Niet zakelijke dienstverlening

Werkveldomschrijvingen

Handel

Bij handel gaat het om het speelveld tussen producent en consument en alles wat daarbij komt kijken aan goederen en diensten. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan opdrachten over transparantie of de 24-uurs economie van opdrachtgevers die komen uit het mkb, grootwinkelbedrijven, groothandel, internationale handel.

Vervoer en opslag

Het werkveld vervoer en opslag kenmerkt zich door alle logistieke processen en communicatie rondom het verplaatsen van goederen en diensten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan vraagstukken rond de supply chain van opdrachtgevers die komen uit distributiecentra, koeriersbedrijven, laad-, los- en overslagbedrijven, logistieke bedrijven.

Zakelijke dienstverlening

Bij de zakelijke dienstverlening gaat het om profit dienstverleners, die aan bedrijven en consumenten diensten verlenen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan opdrachten over digitale innovatie of mission zero van opdrachtgevers die komen uit reclamebureaus, banken, administratiekantoren, maar ook leerlabs mbo-hbo.

Niet zakelijke dienstverlening

De niet zakelijke dienstverlening bestaat uit alle non profit - gesubsidieerde of collectief gefinancierde - dienstverlening. Dus zonder winstoogmerk. Denk hierbij bijvoorbeeld aan opdrachten over van meerwaarde zijn van opdrachtgevers uit; gemeentes, verenigingen, maatschappelijke organisaties, zorgverleners en de ROC's.

E. Programmaspecifieke kennis en vaardigheden

E1	
Doelzin	De leerling gebruikt financiële kennis.
Uitwerking	Het gaat hier in ieder geval om: 1. kosten, 2. opbrengsten.
Toelichting	Te denken valt hierbij aan kennis waar de opdracht om vraagt, zodat leerlingen deze tot een goed einde kunnen brengen, bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> - een eenvoudig financieel plan maken, - de haalbaarheid van een financieel plan beoordelen, - een budget bewaken, - winst berekenen, - Fin Tech, de combinatie van financiële diensten met innovatieve technologie.

E2	
Doelzin	De leerling gebruikt kennis over de markt en de klant.
Uitwerking	Het gaat hier in ieder geval om: 1. (internet) marketing, 2. communicatie.
Toelichting	Te denken valt hierbij aan kennis waar de opdracht om vraagt, zodat leerlingen deze tot een goed einde kunnen brengen, bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> - consumptiegedrag, - beïnvloeding koopgedrag, - digitale marketing, - influencer marketing, - search marketing, - social media, - data-driven marketing in om fondsen, leden of bezoekers te werven, - marketingmix instrumenten, - relatiebeheer, - big data.

E3	
Doelzin	De leerling gebruikt kennis over wet- en regelgeving.
Uitwerking	n.v.t.
Toelichting	Te denken valt hierbij aan kennis waar de opdracht om vraagt, zodat leerlingen deze tot een goed einde kunnen brengen, bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> - algemene verordening gegevensbescherming, AVG, - wat nodig is aan vergunningen voor bijvoorbeeld een evenement, - veiligheidsvoorschriften, - hygiënerichtlijnen, - gemeente wet, - de wet veiligheidsregio, - algemene plaatselijke verordeningen (APV), - consumentenrecht, - arbeidsrecht

E4	
Doelzin	De leerling gebruikt kennis over mondiale thema's.
Uitwerking	Het gaat hier in ieder geval om: <ul style="list-style-type: none"> - globalisering, - duurzaamheid, - welzijn, - technologie, - digitalisering.
Toelichting	Te denken valt hierbij aan kennis waar de opdracht om vraagt, zodat leerlingen deze tot een goed einde kunnen brengen, bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> - circulariteit, - upcycling, - downcycling, - recycling, - sociaal ondernemen, - logistieke kennis, - supply chain, - maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO).

E5	
Doelzin	De leerling handelt ondernemend gericht op innoveren.
Uitwerking	Het gaat hier in ieder geval om: <ul style="list-style-type: none"> - het zien en benutten van commerciële kansen, - het inspelen op trends.
Toelichting	Te denken valt hierbij aan: <ul style="list-style-type: none"> - oog hebben voor efficiëntie en effectiviteit, - oog hebben voor duurzaam innoveren, - durven - verantwoord - risico te nemen, - doorzettingsvermogen tonen.

E6	
Doelzin	De leerling werkt met (digitale) informatievaardigheden.
Uitwerking	Het gaat hier in ieder geval om: <ul style="list-style-type: none"> - het inzetten van actuele presentatievaardigheden, - het rekenkundig en/of grafisch onderbouwen van een advies, - het inzetten van social media.
Toelichting	Te denken valt hierbij aan: <ul style="list-style-type: none"> - productpresentatie, - interne bedrijfspresentatie, - verkooppresentatie, - speech, pitch geven, - vlog maken, - bronnen beoordelen.

F. Vraagstukken

F1	Duurzaamheid
Doelzin	De leerling werkt aan vraagstukken met betrekking tot duurzaamheid.
Uitwerking	Het gaat hier om: <ul style="list-style-type: none"> - de economische ontwikkeling waarin bedrijven sociaal en ecologisch duurzaam zijn en tegelijkertijd winstgevend of bij non-profit kostenneutraal zijn; - de economische ontwikkeling waarin bedrijven transparanter worden richting hun klanten.
Toelichting	Te denken valt hierbij aan: <ul style="list-style-type: none"> - de economische ontwikkelingen <i>Mission Zero, Bedrijf als glazen huis en Nieuwe waarde</i>, - oplossingen bedenken hoe een kantoor of kantine duurzamer georganiseerd kan worden, waarbij ze kosten/baten in beeld brengen (<i>Mission Zero</i>), - een campagne opzetten om elektrisch rijden te stimuleren (<i>Mission Zero</i>), - inzichtelijk maken hoe restafval van een ziekenhuisrestaurant verminderd kan worden, waarbij tegelijkertijd de klanten meer gezonde keuzes krijgen aangeboden (<i>Mission Zero</i>), - promotieactiviteiten die duurzame bedrijfsprocessen inzichtelijk maken en hiermee inspelen op de wens en het gevoel van de consument (<i>Bedrijf als glazen huis</i>), - inzichtelijk maken van hoe een bedrijf werkt, bijvoorbeeld een kinderdagverblijf (<i>Bedrijf als glazen huis</i>).

F2	Welzijn
Doelzin	De leerling werkt aan vraagstukken met betrekking tot welzijn.
Uitwerking	Het gaat hier om: <ul style="list-style-type: none"> - de economische ontwikkeling waarin maatschappelijke baten worden meegenomen door er een geldwaarde aan toe te kennen (winstmaximalisatie naar welzijnsmaximalisatie).
Toelichting	Te denken valt hierbij aan: <ul style="list-style-type: none"> - buurtinitiatief opzetten en de welzijnsmeerwaarde zichtbaar maken (<i>Nieuwe waarde</i>), - oplossing bedenken voor bijvoorbeeld zwerfafval in een gemeente: bijvoorbeeld wat mag het kosten als het resultaat welbevinden is (<i>Nieuwe waarde</i>), - het inzetten van een digitale munt als betaling voor klusjes voor de gemeente (<i>Nieuwe waarde</i>).

F3	Globalisering
Doelzin	De leerling werkt aan vraagstukken met betrekking tot globalisering.
Uitwerking	Het gaat hier om: <ul style="list-style-type: none"> - de economische ontwikkeling waarin bedrijven 24 uur per dag en 7 dagen per week bereikbaar zijn. - de economische ontwikkeling waarin processen 24 uur per dag, 7 dagen per week doorlopen.
Toelichting	Te denken valt hierbij aan: <ul style="list-style-type: none"> - voor-/nadelen, kosten/baten van 24 uurs bereikbaarheid van een winkel in kaart brengen (<i>24-uurs economie</i>), - hoe een supermarkt drukte kan spreiden, piek en daluren (<i>24-uurs economie</i>), - het zorgen van een systeem waarmee de opdrachtgever 24/7 bereikbaar is via de chat (<i>24-uurs economie</i>).

F4	Technologie
Doelzin	De leerling werkt aan vraagstukken met betrekking tot technologie.
Uitwerking	Het gaat hier om: <ul style="list-style-type: none"> - de economische ontwikkeling rond de automatisering van bedrijfsprocessen die te maken hebben met klantcontact. - de economische ontwikkeling waarin data en gegevensuitwisseling gebruikt worden voor marketing- en communicatieactiviteiten. - de economische ontwikkeling waarin technologie effect heeft op uitvoering, ontstaan en verdwijnen van (administratieve) taken.
Toelichting	Te denken valt hierbij aan: <ul style="list-style-type: none"> - een design maken voor een onlinebestelproces (<i>Supply chain</i>), - het opzetten van een goed werkend en passend bezorgsysteem (<i>Supply chain</i>), - als mystery guest bedrijf scannen op een onderwerp als klantvriendelijkheid of hoe ze omgaan met klachten in hun digitale systemen (<i>Supply chain</i>). - het benutten van digitale dat/big data bij promotieactiviteiten (<i>Digitale innovatie</i>), - crowdfunding voor een vrijwilligersorganisatie of ander initiatief (<i>Digitale innovatie</i>), - review systeem van een bedrijf doorlichten (<i>Digitale innovatie</i>), - social media inzetten voor meer naamsbekendheid (<i>Digitale innovatie</i>). - het inzetten van apps binnen de organisatie (<i>Van meerwaarde zijn</i>) - proactieve werkhouding bij het wegvallen van taken binnen een organisatie (<i>Van meerwaarde zijn</i>)

CONCEPT